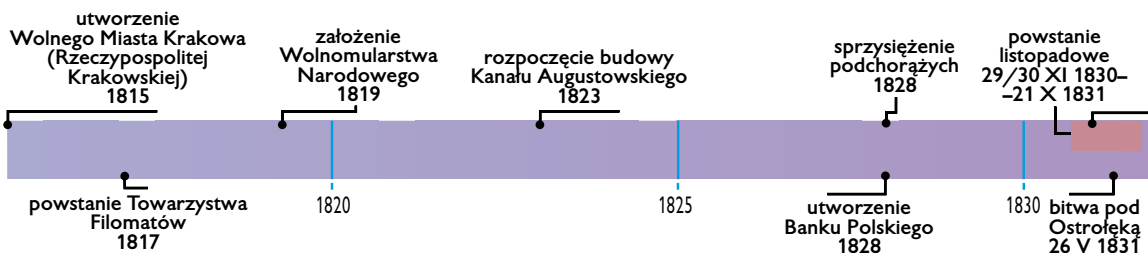

II. ZIEMIE POLSKIE W I POŁOWIE XIX WIEKU

Ziemie polskie w I poł. XIX w.

- sieć kolejowa do 1870 r.
- porty morskie
- Ośrodki:**
- przemysłu metalowego
- przemysłu włókienniczego
- Okręgi przemysłowe:**
- Zagłębie Staropolskie
- Zagłębie Dąbrowskie
- wydobywania węgla kamiennego
- wydobywania ropy naftowej
- wydobywania soli kamiennej
- większe cukrownie
- większe browary i gorzelnie

II. Najważniejsze wydarzenia na ziemiach polskich w I poł. XIX w.

egzemplarz demonstracyjny

• ZIEMIE POLSKIE PO KONGRESIE WIEDŃSKIM

Decyzje kongresu • Królestwo Polskie • Gospodarka Królestwa Polskiego • Oświata, kultura i nauka w Królestwie Polskim • Pozostałe ziemie polskie

• POWSTANIE LISTOPADOWE –GENEZA I WYBUCH POWSTANIA

Opozycja legalna • Tajne związki • Spisek Wysockiego • Sytuacja międzynarodowa • Noc listopadowa • Dyktatura Chłopickiego

• WOJNA POLSKO-ROSYJSKA W 1831 ROKU

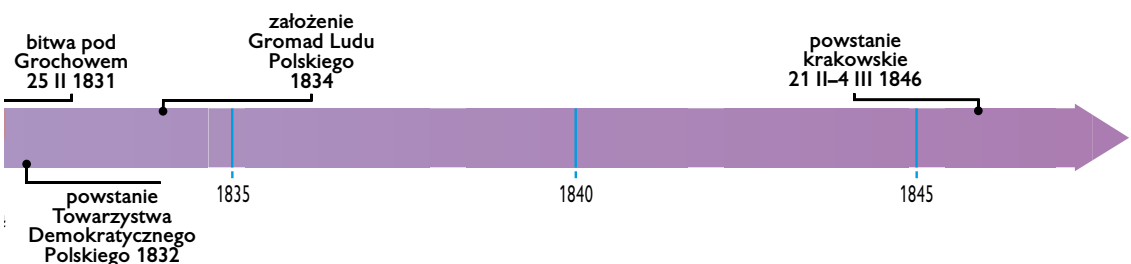
Początek walk • Represje popowstańcowe

• WIELKA EMIGRACJA

Po powstaniu • Towarzystwo Demokratyczne Polskie • Hotel Lambert • Komitet Narodowy Polski • Gromady Ludu Polskiego • Kultura polska na emigracji

• ZIEMIE POLSKIE PO UPADKU POWSTANIA LISTOPADOWEGO

Tajni wysłannicy i emisariusze • Powstanie krakowskie • Wiosna Ludów na ziemiach polskich w Wielkopolsce i Galicji

1. ZIEMIE POLSKIE PO KONGRESIE WIEDEŃSKIM

Przypomnij, w jakim celu zwołano kongres wiedeński. Wymień postanowienia kongresu wiedeńskiego dotyczące ziem polskich.

DECYZJE KONGRESU

Podczas kongresu wiedeńskiego ziemie polskie ponownie podzielono między zaborców. Decyzją kongresu utworzono wówczas Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie oraz Wolne Miasto Kraków, nazywane również Rzeczpospolitą Krakowską. W myśl ustaleń kongresu zapowiedziano, że Polacy „otrzymają przedstawicielstwa i instytucje narodowe, (...)” jaki każdy z rządów uzna za pożyteczne i odpowiednie im przyznać”.

1. 50 złotych z wizerunkiem cara Rosji i króla Polski Aleksandra I, 1822 r.

KRÓLESTWO POLSKIE

Królestwo Polskie powstało z inicjatywy cara Aleksandra I. **W końcu 1815 roku** car przybył do Warszawy i podpisał konstytucję. Konstytucja stanowiła o trwałym połączeniu Królestwa z Rosją. Każdy car miał być równocześnie królem Królestwa Polskiego. Królestwo posiadało własny rząd, którym była **Rada Administracyjna**, sejm, skarb, wojsko i sądy. Najszerze kompetencje należały do króla: miał pełnię władzy wykonawczej, prawo weta wobec uchwał sejmu, mianował namiestnika, który pod jego nieobecność rządził Królestwem. Królestwo Polskie nie prowadziło własnej polityki zagranicznej, było reprezentowane przez rosyjskie służby dyplomatyczne. Konstytucja gwarantowała Polakom także **swobody obywatelskie**. Język polski miał być językiem urzędowym, a urzędy miały być obsadzone Polakami. Polacy otrzymali wolność osobistą, nietykalność osobistą i majątkową, wolność wyznania i druku. Konstytucja tworzyła więc z Królestwa Polskiego państwo z szeroką autonomią.

TEKST ŹRÓDŁOWY

FRAGMENT Y KONSTYTUCJI KRÓLESTWA POLSKIEGO Z 27 LISTOPADA 1815 R.

STOSUNKI POLITYCZNE KRÓLESTWA

Art. 1. Królestwo Polskie jest zawsze połączone z Cesarstwem Rosyjskim.

Art. 3. Korona Królestwa Polskiego jest dziedziczną w osobie Naszej i Naszych Potomków.

Art. 5. Król w przypadku swojej nieprzytomności mianuje Namiestnika, który powinien mieszkać w Królestwie.

Art. 8. Stosunki polityki zewnętrznej Naszego Cesarstwa będą wspólne Naszemu Królestwu Polskiemu.

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE KRÓLA

Art. 35. Rząd jest w osobie króla. Król sprawuje władzę wykonawczą w całej rozciągłości. Wszelka władza wykonawcza lub administracyjna od Niego tylko pochodzić może.

REPREZENTACJA NARODOWA

Art. 36. Ww osobie króla i dwóch Izbach Sejmowych polega władza prawodawcza.

POLECENIA

1. Wymień najważniejsze zapisy Konstytucji Królestwa Polskiego.

2. Narysuj schemat przedstawiający podział władzy w Królestwie Polskim.

GOSPODARKA KRÓLESTWA POLSKIEGO

Królestwo Polskie zajmowało obszar 127 tys. km², na którym mieszkało 2,7 mln mieszkańców. Początkowo gospodarka była w opłakanym stanie. Był to wynik przetaczających się przez polskie ziemie wojen, zacofanego rolnictwa oraz zaniedbań w przemyśle i handlu. Naprawy sytuacji gospodarczej Królestwa Polskiego podjęli się dwaj ministrowie: **Ksawery Drucki-Lubecki** i **Stanisław Staszic**. Ksawery Drucki-Lubecki, minister skarbu w rządzie Królestwa Polskiego doprowadził do utworzenia Banku Polskiego. Zadaniem banku było udzielanie kredytów prywatnym przedsiębiorcom oraz organizowanie i finansowanie nowych inwestycji. Drucki-Lubecki szczególnie wspierał rozwój hutnictwa i górnictwa, których głównymi ośrodkami było Zagłębie Staropolskie i Zagłębie Dąbrowskie. Dzięki korzystnej umowie z Rosją, otwierającej tamtejszy rynek na polskie towary tekstylne, nastąpił szybki rozwój przemysłu włókienniczego.

Stanisław Staszic wspierał rozwój hut i manufaktur. To on przygotował plany rozbudowy Zagłębia Staropolskiego. Stopniowo zaczęto także wprowadzać zmiany w rolnictwie: zamiast trójpólówki stosowano płodozmian, ulepszono narzędzia i maszyny, budowano młyny i wiatraki. Rozwinęły się nowe uprawy, zwłaszcza ziemniaka i buraka cukrowego. Rozwojowi przemysłu towarzyszyło usprawnienie komunikacji. Budowano utwardzone drogi łączące Warszawę z resztą kraju.

OŚWIATA, KULTURA, NAUKA W KRÓLESTWIE POLSKIM

Nadzór nad szkolnictwem sprawował minister **Stanisław Potocki**. Z jego inicjatywy powstała sieć szkół elementarnych i średnich. W 1816 roku utworzono w Warszawie uniwersytet, powstały szkoły zawodowe. Przy uniwersytecie powołano Bibliotekę Publiczną, aktywnie działała zajmująca się badaniami naukowymi i gromadzeniem rękopisów Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Na ziemiach wcielonych do Cesarstwa Rosyjskiego uczelnią, która dbała o rozwój nauki i oświaty, był uniwersytet w Wilnie.

Lata 1815–1830 na ziemiach polskich były okresem narodzin nowego kierunku literackiego i artystycznego – romantyzmu. Romantycy za najważniejsze uznawali uczucie, które stawiali ponad

2. Ksawery Drucki-Lubecki (1778–1846), rysunek Walentego Śliwickiego, ok. 1825 r.

3. Kanał Augustowski, zbudowany wg projektu Ignacego Prądzyńskiego (późniejszego uczestnika powstania listopadowego), połączył Wisłę i Niemen. Obecnie wykorzystywany jest do spławu drewna i lokalnej żeglugi, głównie turystycznej

4. Gmach Biblioteki Ossolineum we Wrocławiu. Od założenia do II wojny światowej Ossolineum mieściło się w Lwowie. Podczas wojny zbiory przewieziono do Krakowa, gdzie w piwnicach Biblioteki Jagiellońskiej przetrwały wojenny czas. Część zbiorów, którą udało się po wojnie odzyskać, przewieziono do Wrocławia, gdzie w 1947 r. reaktywowano Bibliotekę Ossolineum

rozumem. Głosili umiłowanie wolności osobistej i narodowej oraz konieczność walki o nią. Literacką stolicą było w tym czasie Wilno, gdzie tworzył **Adam Mickiewicz**, który pisał „Czucie i wiara silniej mówią do mnie niż mędrca szkiełko i oko”. W Warszawie swoją karierę rozpoczął **Fryderyk Chopin**.

POZOSTAŁE ZIEMIE POLSKIE

Utworzone w 1815 roku Wolne Miasto Kraków miało być „wolnym i niepodległym państwem”. W rzeczywistości było pod stałą kontrolą państw rozbiorowych.

Zgodnie z ustaleniami kongresu wiedeńskiego część ziem Księstwa Warszawskiego włączono do monarchii Habsburgów. Galicja była jednym z najbardziej zacofanych obszarów monarchii austriackiej. Rolnictwo stało na niskim poziomie, na wsi dominowały małe gospodarstwa, a chłopcy żyli biednie. Zastój panował także w przemyśle. Dla Polaków w Galicji ważnym ośrodkiem kultury polskiej był **Zakład Narodowy imienia Ossolińskich** – biblioteka i wydawnictwo założone przez Józefa Maksymiliana Ossolińskiego. Powołane na kongresie Wielkie Księstwo Poznańskie posiadało ograniczoną autonomię.

Władcą księstwa był król pruski, którego reprezentował polski namiestnik. Polacy mogli posługiwać się własnym językiem i mieli dostęp do urzędów.

W zaborze pruskim ważną kwestią było uwłaszczenia chłopów. W Prusach od 1811 roku istniała możliwość nabycia ziemi od właścicieli w drodze dwustronnej umowy. W Wielkim Księstwie Poznańskim uwłaszczenie wprowadziła ustawa regulacyjna z 1823 roku. Proces ten był długi, gdyż chłopcy musieli płacić za ziemię wysokie odszkodowania.

Poznań był także ważnym ośrodkiem kultury. Dzięki mecenasowi Edwarda Raczyńskiego wzniesiono w Poznaniu bibliotekę publiczną oraz muzeum.

SŁOWNICZEK

autonomia – najszersze uprawnienia samorządowe jakiegokolwiek terytorium w obrębie państwa. Naczelne organy państwa nie mają pełnej kontroli nad obszarem objętym autonomią i nie mogą ingerować w sprawy zastrzeżone dla władz lokalnych.

integracja – proces polegający na scalaniu gospodarki i administracji poszczególnych krajów lub regionów.

plodozmian – system uprawy ziemi polegający na planowaniu z dużym wyprzedzeniem zasiewu różnych gatunków roślin. Rośliny te zmieniano co roku, żeby zachować żyzność gleby i otrzymywać jak najwyższe plony.

TO JEST WAŻNE

- Decyzją kongresu wiedeńskiego utworzono Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie oraz Wolne Miasto Kraków, nazywane również Rzeczpospolitą Krakowską.
- Królestwo Polskie otrzymało konstytucję oraz częściowe swobody. Gospodarką kierowali Ksawery Drucki-Lubecki i Stanisław Staszic, a oświatą – Stanisław Potocki.
- Będąc pod panowaniem Habsburgów Galicja była jednym z najbardziej zacofanych obszarów tej monarchii.
- Na ziemiach zaboru pruskiego najwcześniej podjęto kwestię uwłaszczenia chłopów, które wprowadziła ustawa regulacyjna z 1823 r.

PYTANIA I POLECENIA

1. Scharakteryzuj ustrój Królestwa Polskiego.
2. Wskaż na mapie:
 - a) ziemie polskie, którym przyznano autonomię na skutek decyzji kongresu wiedeńskiego,
 - b) granice państw zaborczych po 1815 r.,
 - c) główne ośrodki przemysłu górniczego i włókienniczego Królestwa Polskiego. Ustal czy one nadal są ważnymi ośrodkami przemysłowymi.
3. Wymień zasługi Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stanisława Staszica oraz Stanisława Potockiego dla rozwoju Królestwa Polskiego. Gdybyś mógł/mogła, którego z nich wyróżniłbyś/wyróżniłabyś specjalną nagrodą?

2. POWSTANIE LISTOPADOWE – GENEZA I WYBUCH POWSTANIA

Wymień swobody obywatelskie, które gwarantowała konstytucja Królestwa Polskiego.

POWSTANIE OPOZYCJI

Powołując do życia Królestwo Polskie, car przyrzekał, że będzie rządził dla dobra Polaków. Szybko okazało się, że deklaracje Aleksandra I były martwymi obietnicami. Do Królestwa Polskiego przyjechali z polecenia cara: **wielki książę Konstanty**, który został naczelnym dowódcą wojsk, oraz carski pełnomocnik **Mikołaj Nowosilcow**. Wielki książę wprowadził w armii dyscyplinę nieznaną polskim żołnierzom. Przywrócił kary cielesne, upokarzał oficerów. Nowosilcow tworzył i nadzorował tajną policję. Za jego rządów rozpowszechniło się szpiegostwo i donosicielstwo.

Od 1819 roku otwarcie zaczęto łamać zapisy konstytucji, zaostrożono cenzurę. Budziło to sprzeciw Polaków. Na sejmie w 1820 roku grupa szlachty wystąpiła przeciw polityce carskiej. Na jej czele stanęli **Bonawentura i Wincenty Niemojowscy**, posłowie z województwa kaliskiego – dlatego nazwano ich **kaliszanami**. Opowiedzieli się oni przeciw łamaniu konstytucji.

Następną sesję parlamentu zwołano dopiero w 1825 roku. Niemojowskich nie wpuszczono na salę obrad, unieważniając ich mandaty. Car zezwolił wielkiemu księciu Konstantemu rządzić w Królestwie Polskim bez respektowania konstytucji. W tych warunkach opozycja legalna nie mogła odgrywać poważniejszej roli.

TAJNE ZWIĄZKI

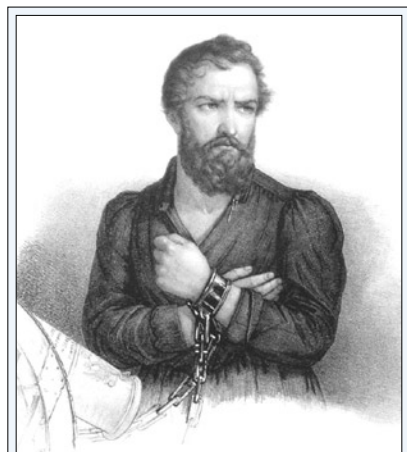
W tym czasie niezadowoleni z rządów carskich młodzi ludzie zaczęli zakładać tajne związki. Należeli do nich przede wszystkim studenci i wojskowi. Jednym z nich było **Towarzystwo Filomatów**. Działania związku szybko przyciągnęły uwagę władz carskich. Po śledztwie kilkudziesięciu młodych filomatów, w tym **Adama Mickiewicza**, skazano na zesłanie w głąb Rosji bądź więzienie.

1. Wincenty Niemojowski (1784–1834), poseł na sejm Królestwa Polskiego, przywódca opozycji legalnej. Brał udział w powstaniu listopadowym, po jego upadku aresztowany, zmarł w drodze na Syberię

2. Bonawentura Niemojowski (1787–1835), poseł. W powstaniu listopadowym – minister sprawiedliwości. Po powstaniu działał na emigracji

3. Walerian Łukasiński (1786–1868)

Rozwijała się też konspiracja wojskowa. Z inicjatywy **Waleriana Łukasińskiego** powstało **Towarzystwo Patriotyczne**. Celem organizacji było połączenie ziem Polski w całość, a „okoliczności same miały wskazać sposoby doprowadzenia do tego celu”. Działalność Towarzystwa Patriotycznego osłabła, kiedy uwięziono Łukasińskiego. Postawiono go przed sądem wojskowym i skazano na 9 lat więzienia. Wykonanie wyroku poprzedziła haniebna degradacja skazanego. Więźniowi ubranemu w galowy mundur zdarto szlify oficerskie, złamano nad głową szpadę, zakuto w kajdany i z taczkami kazano przejść przed frontem wojska. Osadzony w twierdzy Szlisselburg, niedaleko Sankt Petersburga, przesiedział w więzieniu nie 9, a 46 lat – do śmierci.

SPISEK WYSOCKIEGO

W 1828 roku w warszawskiej **Szkole Podchorążych Piechoty**, z inicjatywy podporucznika **Piotra Wysockiego**, powstało tajne sprzysiężenie. Początkowo stawiało ono sobie za cel obronę swobód konstytucyjnych. Z czasem zaczęło propagować walkę o niepodległość, której tak pragnęli młodzi spiskowcy. Drogą do niej miało być antyrosyjskie powstanie w Królestwie Polskim. Konkretnego planu jednak nie przygotowali, przekonani o tym, że po wybuchu powstania poprze ich entuzjastycznie cały naród.

4. Piotr Wysocki (1797–1875), rysunek Jana Nepomucena Żylińskiego, ok. 1830 r.

SYTUACJA MIĘDZYNARODOWA

Rok 1830 przyniósł wiele zmian na mapie Europy. Francuzi obalili rządzącą dynastię, Grekom udało się odzyskać niepodległość, a Belgowie zbuntowali się przeciw Holendrom, z którymi od 1815 roku tworzyli jedno państwo.

Wydarzenia te wpłynęły na nastrój rewolucyjny także w Warszawie, co wywołało reakcję Rosjan. Po śmierci Aleksandra I w 1825 r. carem został Mikołaj I, którego nazywano „żandarmem Europy”. W 1830 r. władca Rosji przygotowywał zbrojną interwencję w Belgii, w której udział miały wziąć polskie wojska. Polscy dowódcy wojskowi obawiali się, że po wymarszu wojska kraj znajdzie się wprost pod okupacją rosyjską. Armia polska była jednak jedynym gwarantem względnej niezależności Królestwa Polskiego.

Na wyznaczenie daty wybuchu powstania miała wpływ także akcja policji, która wpadła na trop sprzysiężenia w Szkole Podchorążych. Przywódcy sprzysiężenia, w obawie przed aresztowaniami, podjęli decyzję o rozpoczęciu powstania. Spiskowcy wierzyli, że lud poprze ich, gdy tylko rozpoczną walkę. Datę wybuchu ustalono na wieczór **29 listopada 1830 roku**.

NOC LISTOPADOWA

Plan opanowania stolicy zakładał równoczesne podjęcie działań w różnych punktach Warszawy. Pożar w starym browarze na Solcu, który miał być sygnałem do rozpoczęcia akcji, wybuchł, niestety, o pół godziny za wcześnie. Spiskowcy nie zdołali jeszcze dotrzeć na wyznaczone pozycje. Niewielka grupa powstańców zaatakowała Belweder, w którym mieszkał wielki książę Konstanty, z zamiarem pojmania go. Księciu jednak udało się zbiec. Następnie skierowali się na Stare Miasto, wznosząc okrzyki: „Polacy, do broni”. Zamiast oczekiwanego entuzjazmu spotkali się z obojętnością. Wydawało się, że trud podchorążych pójdzie na marne, a powstanie zakończy się jeszcze tej samej nocy. Potem jednak do powstania dołączył lud Warszawy – rzemieślnicy, robotnicy, urzędnicy, sprzedawcy. Wraz z żołnierzami, tzw. **czwartakami**, zdobyli Arsenał, gdzie składowano broń i amunicję. Zaskoczona armia rosyjska wycofała się z Warszawy. Stolica była wolna.

Powstańcy wierzyli, że po wybuchu powstania i opanowaniu stolicy, władzę przejmą doświadczeni generałowie i ciesząc się zaufaniem politycy.

TEKST ŹRÓDŁOWY

SEWERYN GOSZCZYŃSKI* O POCZĄTKU POWSTANIA LISTOPADOWEGO

„Wpadliśmy przez bramę na dziedziniec Belwederu. „Śmierć tyranom” wykrzyknął mój oddział (...). Przebiegliśmy pędem, z łoskotem, dół i pierwsze piętro – nigdzie wielkiego księcia (...). Wkroczyliśmy nareszcie na (ulicę) Nowy Świat. Była to część miasta zamieszkała przez wyższych oficerów i urzędników (...). Weszliśmy jakby w pustkę, jakby w atmosferę grobu. Żadnego ruchu, żadnego życia, domy pozamykane, okna podobnie. Na próżno wołamy „do broni!”, bijemy we drzwi i okiennice kolbami karabinów. Żaden głos, żaden ruch życia nie odpowiada. (...) Smutek, oburzenie, w końcu pewna wściekłość opanowuje nasz oddział.”

*Seweryn Goszczyński – poeta i działacz patriotyczny. Brał czynny udział w przygotowaniach powstania, po powstaniu na emigracji.

POLECENIE

Jaka była reakcja mieszkańców Warszawy wobec powstańców?

5. Noc listopadowa 1830 r. – atak na Arsenał warszawski, obraz Marcina Zaleskiego pt. *Wzięcie Arsenału*, 1831 r.

DYKTATURA CHŁOPICKIEGO

Generałowie napoleońscy, piastujący wysokie stanowiska w armii, nie poparli powstania i byli za jak najszybszym jego zakończeniem. Podobnie jak politycy, którzy utworzyli Rząd Tymczasowy. Taki sam cel miał wybrany na przywódcę powstania w grudniu 1830 roku generał **Józef Chłopicki**. Liczył on, że car zobowiąże się do przestrzegania konstytucji i nie wprowadzi wojsk rosyjskich do Królestwa Polskiego. Ale car Mikołaj I o żadnych ustępstwach nie chciał słyszeć i żądał, by Polacy złożyli broń. Po 6 tygodniach powstrzymywania powstania i rozmowach z Rosjanami, generał złożył władzę. Pod koniec stycznia 1831 roku sejm podjął uchwałę o detronizacji Mikołaja I. Oznaczało to wypowiedzenie Rosji wojny.

6. Józef Chłopicki (1771–1854), portret pędzla anonimowego artysty, ok. 1820 r.

SŁOWNICZEK

czwartacy – potoczna nazwa czwartego pułku piechoty armii Królestwa Polskiego.

TO JEST WAŻNE

- Władze rosyjskie nie przestrzegały konstytucji i ograniczały swobody obywatelskie, co doprowadziło do powstania opozycji.
- Polacy zakładali także tajne związki: działało m.in. Towarzystwo Filomatów i Towarzystwo Patriotyczne.
- Powstanie listopadowe rozpoczęli wieczorem 29 listopada 1830 r. członkowie sprzysiężenia podchorążych kierowani przez Piotra Wysockiego.
- Wydarzenia z 29 listopada 1830 r. nazwano „nocą listopadową”.
- Pierwszy dyktator powstania – Józef Chłopicki – nie wierzył w powodzenie powstania i dążył do jego szybkiego zakończenia.

PYTANIA I POLECENIA

1. Wyjaśnij, dlaczego w Królestwie Polskim narodziła się opozycja.
2. Zredaguj program jednego z tajnych związków, tak by mógł być on zamieszczony na ulotkach.
3. Napisz plan przebiegu „nocy listopadowej”. Co przesądziło o sukcesie powstańców w „noc listopadową”?
4. Wyszukaj informacje na temat Józefa Chłopickiego i przygotuj jego krótki życiorys.

7. Generał Skrzynecki ze sztabem podczas powstania listopadowego – obraz Juliusza Kossaka

3. WOJNA POLSKO-ROSYJSKA W 1831 ROKU

Wymień bezpośrednie i pośrednie przyczyny wybuchu powstania.

POCZĄTEK WALK

W lutym 1831 roku licząca 115 tysięcy armia rosyjska pod wodzą feldmarszałka Iwana Dybicza wkroczyła w granice Królestwa Polskiego. Jej celem było zdławienie powstania. Dowództwo polskie mogło przeciwstawić mu siły dwukrotnie słabsze (ok. 55 tys. żołnierzy i 140 dział). Do pierwszej bitwy doszło **pod Stoczką**. I choć z militarnego punktu widzenia bitwa ta nie miała większego znaczenia, sukces pozwolił uwierzyć Polakom w swoje siły i poprawił nastroje wśród żołnierzy. Najważniejsza bitwa tej fazy wojny rozegrała się **pod Grochowem** 25 lutego 1831 roku. Szczególnie wyróżnili się tu **czwartacy** broniący kluczowych pozycji. Duże straty rosyjskie zmusiły Dybicza do rezygnacji ze szturmu na Warszawę. Bitwa grochowska nie przyniosła rozstrzygnięcia.

Następnego dnia po bitwie pod Grochowem stanowisko głównodowodzącego powierzono generałowi **Janowi Skrzyneckiemu**, który wyróżnił się jako odważny dowódca. Dzięki planom szefa sztabu **Ignacego Prądzyńskiego** Polacy zaskoczyli Rosjan i odnieśli sukcesy **pod Wawrem, Dębem Wielkim i Iganiami**. Skrzynecki zmarnował te sukcesy, hamując dalsze postępy w celu „oszczędzania armii”. Pod koniec maja dowodzone przez niego wojska doznały dotkliwej porażki **pod Ostrołęką**. Wkrótce nowy dowódca armii rosyjskiej Iwan Paskiewicz stanął pod Warszawą. Stolica nie była przygotowana do obrony. Fortyfikacje były źle umocnione, a nowy wódz naczelny powstania – generał **Jan Krukowiecki** – nie tylko nie zmobilizował mieszkańców Warszawy do obrony, ale odesłał część wojska ze stolicy. Kierunek ataku Rosjan zaskoczył Polaków – przewidywano uderzenie od południa, gdy niespodziewanie Rosjanie uderzyli od zachodu, od Woli. Już pierwszego dnia padła reduta bohatersko broniona przez **Juliusza Ordona**, a na szancach Woli śmierć poniósł generał **Józef Sowiński**. Nie udało się powstrzymać szturmu i drugiego dnia stolica skapitulowała. Powstanie upadło.

1. Flaga powstańcza *Za naszą i waszą wolność*, 1831 r.

TEKST ŹRÓDŁOWY

S. KIENIEWICZ, A. ZAHORSKI, W. ZAGAJEWSKI,
TRZY POWSTANIA, WARSZAWA 1997

„Tymczasem wódz naczelny (gen. Skrzynecki) nie bardzo kwapił się z podjęciem nowej inicjatywy strategicznej gen. Prądzyńskiego (tj. ataku na gwardie cesarskie). Plan Prądzyńskiego był atrakcyjny, ale i ryzykowny, wymagał bowiem do strony polskiej od samego początku dużej energii, determinacji i szybkości, a więc tych wszystkich cech, których Skrzynecki nie posiadał. Wódz naczelny nie palił się do zbrojnej rozprawy z gwardiami, ale chcąc zaprzeczyć opinii publicznej, iż władze nic nie robią, by ratować powstanie, Skrzynecki ostatecznie zaaprobował plan Prądzyńskiego”

POLECENIE

Opisz, w jaki sposób przedstawiony został w tekście Jan Skrzynecki.

2. Zabór dzieci polskich przez żołnierzy rosyjskich na placu Zamkowym w Warszawie w 1831 r., obraz Piotra Michałczewskiego, ok. 1840 r. W ramach represji wobec powstańców dzieci płci męskiej osób biorących udział w powstaniu, sieroty i dzieci biedaków pozbawione opieki były przymusowo wcielane do specjalnych batalionów armii rosyjskiej

REPRESJE POPOWSTANIOWE

Po upadku powstania na Polaków z Królestwa Polskiego spadły surowe represje. Car Mikołaj I powołał na stanowisko namiestnika Królestwa Polskiego feldmarszałka Iwana Paskiewicza, nadając mu jednocześnie tytuł księcia warszawskiego. Okres jego brutalnych rządów przeszedł do historii pod nazwą „**nocy paskiewiczowskiej**”. Przywódców powstania skazano na śmierć, choć wyroków nie wykonano. Były to bowiem przeważnie zaoczne wyroki na emigrantów. Wojsko polskie zostało zlikwidowane, oficerów zdegradowano, szeregowców wcielono do armii rosyjskiej. Władze rosyjskie skazały na więzienie lub zesłały na Sybir kilka tysięcy uczestników powstania, a ich majątki skonfiskowały.

Do stłumienia wszelkich buntów w Królestwie Polskim rozmieszczono 100-tysięczną armię rosyjską, utrzymywaną ze środków ludności polskiej. Dodatkowo ludność obciążono podatkami i kontrybucjami, które w kwocie 2 mln rubli miały rokrocznie zasilać skarb rosyjski. Innym obciążeniem ludności cywilnej było zatrudnianie jej bez wynagrodzenia przy budowie fortyfikacji, w tym Cytadeli.

Ograniczono autonomię Królestwa Polskiego, likwidując konstytucję, a wprowadzając w jej miejsce tzw. **Statut organiczny**. Akt ten likwidował odrębność Królestwa Polskiego. Miał też upodobnić sposób rządzenia do systemu rosyjskiego. Zlikwidowano polskie instytucje, takie jak sejm i skarb. W szkołach wprowadzono język rosyjski jako obowiązkowy przedmiot nauczania.

Czy wiesz, że...

- ★ Legendarną popularność zdobyła Emilia Plater, która zasłynęła jako jedyna kobieta biorąca czynny udział w powstaniu. Walcząc w męskim stroju, dowodziła jednym z oddziałów na Żmudzi. Zmarła z wycieńczenia w czasie przeprawy do Warszawy.
- ★ Na wieść o wybuchu powstania w Królestwie Polskim we Francji powstał wiersz, który wkrótce przełożono na język polski. Do tekstu melodię skomponował Karol Kurpiński. W ten sposób powstała „Warszawianka”. Pieśń ta została po raz pierwszy wykonana w kwietniu 1831 r. w Teatrze Narodowym. Wkrótce zyskała olbrzymią popularność.

POWSTANIE LISTOPADOWE

Powstanie listopadowe było największym zrywem Polaków przeciwko zaborcom. Po dziesięciu miesiącach walk zakończyło się klęską. Powodów tej porażki było wiele. Przede wszystkim ogromna dysproporcja sił między Polakami a armią rosyjską. Mimo pojedynczych zwycięstw pokonanie największej militarnej potęgi ówczesnej Europy było mało realne. Tym bardziej, że Europa nie przyszła z pomocą walczącym powstańcom. Niektórzy historycy wskazują, że głównym powodem klęski byli nieudolni przywódcy. Każdemu z nich brakowało wiary w powodzenie, więc przede wszystkim dążyli do jak najszybszego zakończenia walk.

DZIAŁANIA CARATU OGRANICZAJĄCE AUTONOMIĘ KRÓLESTWA POLSKIEGO W I POŁOWIE XIX WIEKU

- ✱ zniesiono koronację cara na króla polskiego w Warszawie,
- ✱ zlikwidowano polskie wojsko i sejm,
- ✱ Rada Administracyjna została podporządkowana namiestnikowi,
- ✱ wprowadzono rosyjski kodeks karny,
- ✱ zmieniono województwa na gubernie,
- ✱ podporządkowano szkolnictwo polskie ministrowi w Petersburgu,
- ✱ zamknięto uniwersytety w Wilnie i w Warszawie,
- ✱ w szkołach wprowadzono język rosyjski jako obowiązkowy przedmiot,
- ✱ zamknięto część polskich szkół, m.in. słynne Liceum Krzemienieckie.

4. Cytadela Warszawska zbudowana została na rozkaz cara Mikołaja I po upadku powstania listopadowego. Była punktem kontrolno-pacyfikacyjnym, pełniła też rolę więzienia śledczego oraz miejsca straceń polskich działaczy narodowych i rewolucjonistów

TO JEST WAŻNE

- W lutym 1831 r. do Królestwa Polskiego wkroczyła armia feldmarszałka Dybicza. Był to początek wojny polsko-rosyjskiej.
- Armia polska zwyciężyła pod Stoczkiem, obroniła Warszawę w bitwie pod Grochowem, poniosła klęskę pod Ostrołęką.
- Kolejnymi przywódcami powstania byli Jan Skrzynecki i Jan Krukowiecki, znaczącą rolę odegrali także dowódcy Ignacy Prądzyński, Juliusz Ordon, Józef Sowiński.
- Po upadku powstania na Polaków spadły surowe represje: kary śmierci, zsyłki na Sybir, konfiskaty majątków, likwidacja konstytucji i wprowadzenie Statutu organicznego.

PYTANIA I POLECENIA

1. Scharakteryzuj wodzów naczelnych powstania. Porównaj ich postawę z postawą spiskowców „nocy listopadowej”.
2. Omów przebieg powstania listopadowego, wskaż na mapie główne bitwy.
3. Oceń szanse powodzenia powstania listopadowego. Wyjaśnij, dlaczego powstanie upadło. Które z przyczyn uważasz za najistotniejsze?
4. Wymień represje, które spadły na Polaków po upadku powstania.

4. WIELKA EMIGRACJA

Wymień represje, które spotkały Polaków po upadku powstania.

PO POWSTANIU

Po upadku powstania listopadowego żołnierze i oficerowie, którzy nie chcieli kapitulować przed Rosjanami, przedostali się do Austrii bądź Prus i tam złożyli broń.

Podobnie jak wielu polityków, literatów, uczonych i artystów – wyemigrowali na Zachód, do Francji, Belgii, Szwajcarii i Anglii.

Codzienne życie emigranta nie było łatwe. Wprawdzie przyznano przybyłym zapomogi, tzw. żołd emigracyjny, ale z ledwością wystarczał on na pokrycie kosztów utrzymania. Do nowych warunków lepiej przystosowywali się młodzi ludzie, którzy zakładali rodziny i szybko wtapiaли się w nowe środowisko. Gorzej trudy emigracji znosili starsi. Z czasem emigrację polistopadową zaczęto nazywać **Wielką Emigracją**, w odróżnieniu od następnych, mniej licznych. Żadna z późniejszych fal uchodźców nie wywarła tak ogromnego wpływu na losy narodu polskiego jak ta, która nastąpiła tuż po 1831 roku.

Politycy i działacze emigracyjni nie tworzyli jednego silnego bloku i nie wypracowali wspólnej koncepcji przyszłej Polski. Choć wszystkim przyswiecał jeden cel, którym było wyzwolenie i późniejsza odbudowa kraju, to różnili się co do zasad i metod jego osiągnięcia.

TOWARZYSTWO DEMOKRATYCZNE POLSKIE

W połowie lat 30. skryształizowały się cztery główne ugrupowania emigracyjne, z których najpoważniejszą pozycję uzyskało **Towarzystwo Demokratyczne Polskie**. Deklarację programową zawarli oni w dokumencie zwanym Wielkim Manifestem. Manifest głosił, że Polacy mogą odzyskać niepodległość, licząc przede wszystkim na siebie; zapowiadał także bezpłatne uwłaszczenie chłopów. Członkowie Towarzystwa opowiadali się za wolnością i równością wszystkich obywateli w przyszłej niepodległej Polsce. Głównymi działaczami Towarzystwa byli: **Tadeusz Krępowiecki, Wiktor Heltman i Ludwik Mierosławski**.

1. Polak żegnający ojczyznę po klęsce powstania, ilustracja Ludwika Jasieńskiego, 1832 r.

TEKST ŹRÓDŁOWY

RELACJA Z PODRÓŻY DO FRANCJI JANA WINCENTEGO MAZURKIEWICZA, UCZESTNIKA POWSTANIA LISTOPADOWEGO

„Wjechaliśmy w Księstwo Badeńskie. Nocleg w Hornberg, wśród gór Czarne Lasu; bankiet, toasty, kielichy aż późno w noc. (...) O 8 wieczór stanęliśmy w Freiburgu. Trudno opisać radość i entuzjazm przyjęcia miasta. Skoro tylko wysiedliśmy, zaczęli nadbiegać przyjaciele. Prezes powitał nas słowami: „Niech będzie błogosławiony dzień, w którym do nas zawitaliście waleczni Polacy”. W pół godziny później obszerna sala hotelu zaledwie mogła pomieścić zebranych: starszych miasta, profesorów, urzędników i cały tłum akademików”.

Jan Wincenty Mazurkiewicz, *Krótki rys pamiątek podróży z Galicji do Francji*, Poznań 1889

POLECENIE

Opisz, w jaki sposób witano Polaków.

HOTEL LAMBERT

Przywódcy powstania, wyżsi oficerowie i zamożne ziemiaństwo skupili się wokół księcia **Adama Czartoryskiego**. Z czasem zaczęto ich nazywać obozem **Hotelu Lambert**, od nazwy paryskiej rezydencji księcia Adama.

Przyszłą Polskę zwolennicy Czartoryskiego wyobrażali sobie jako monarchię konstytucyjną w przedrozbiorowych granicach. Jej ustrój miał być wzorowany na Konstytucji 3 maja. Dążąc do odzyskania niepodległości, liczyli na pomoc mocarstw zachodnich, szczególnie Francji i Anglii. Drogą do niepodległości miało być ogólnonarodowe powstanie. Przedstawiciele tego nurtu uznawali potrzebę zniesienia pańszczyzny, a nawet stopniowego uwłaszczenia chłopów, ale za odszkodowaniem dla dziedziców.

KOMITET NARODOWY POLSKI

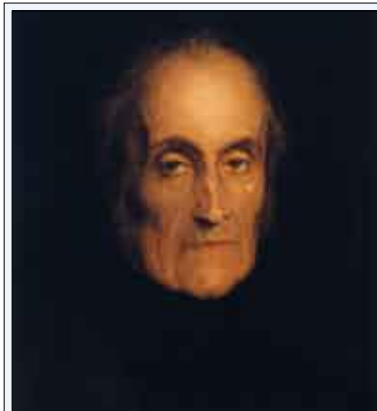
Przywódcą innego odłamu emigracyjnego był **Joachim Lelewel**, stojący na czele **Komitetu Narodowego Polskiego**. Jego zwolennicy opowiadali się za połączeniem walki o niepodległość Polski z walką o rozbięcie Świętego Przymierza, będącego strażnikiem starych porządków. Lelewel nie precyzował, jaki miał być ustrój przyszłej Polski, ale opowiadał się za zniesieniem pańszczyzny.

GROMADY LUDU POLSKIEGO

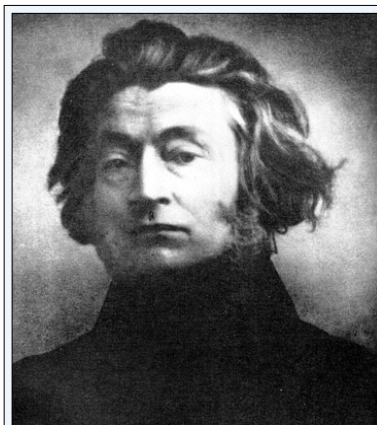
Szeregowcy i podoficerowie po przybyciu na emigrację tworzyli własne organizacje, zwane Gromadami, które z czasem połączyły się i przyjęły wspólną nazwę **Gromady Ludu Polskiego**. Członkowie Gromad uważali, że należy całkowicie zerwać ze szlachecką przeszłością, gdyż „szlachta zgubiła Ojczyznę i powinna przestać istnieć, aby Ojczyzna mogła się odrodzić”. Proponowali także likwidację wszelkiej własności prywatnej i oddanie całej ziemi w ręce ludu. Działające w izolacji i wewnętrznie skłócone Gromady systematycznie traciły na znaczeniu. Ostatecznie rozwiązały się **w 1846 roku**.

2. Dziedziniec Hotelu Lambert, wygląd współczesny. W rodzinie Czartoryskich budynek pozostawał do 1975 r. W okresie świetności bywali tu: Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz i Juliusz Słowacki

3. Adam Jerzy Czartoryski (1770–1861), portret pędzla Leona Kaplińskiego, ok. 1840 r.

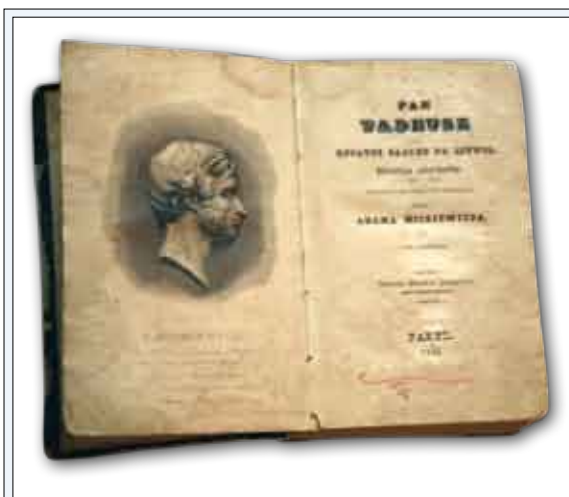
5. Adam Mickiewicz (1798–1855), portret wykonany za pomocą wczesnej techniki fotograficznej, tzw. dagerotypu, 1842 r.

KULTURA POLSKA NA EMIGRACJI

Polacy przebywający za granicą cieszyli się swobodą działania oraz wolnością słowa i druku. Ugrupowania emigracyjne wydawały tysiące ulotek, książek, czasopism i broszur o różnorodnej tematyce. Część z nich trafiała do kraju.

Jednocześnie na emigracji nastąpił prawdziwy rozkwit literatury i muzyki polskiej. Autorzy wydawanych za granicą dzieł czerpali motyw z historii, legend i kultury ludowej. Za duchowych przywódców narodu uznawano twórczących na emigracji dwóch wieszczów – **Adama Mickiewicza** i **Juliusza Słowackiego**. Mickiewicz pisał o roli i przeznaczeniu wybitnych jednostek (*Konrad Wallenrod*), o buncie i sensie walki o lepszy świat (*Dziady*). W *Panu Tadeuszu* wyraził tęsknotę za pięknem kraju dzieciństwa i wolną ojczyzną. W dramatach Słowackiego realny świat współczesny i historia spletały się nierozdzielnie z fantazją, a tragizm z nadzieją i wiarą w moc działania człowieka. Do największych dzieł tego poety i dramaturga należą: *Kordian*, *Balladyna*, *Beniowski*.

Odrębne miejsce w twórczości zajmuje poezja **Cypriana Kamila Norwida**. Poszukuje ona sensu życia ludzkiego i pojmuje postęp jako wewnętrzne doskonalenie się człowieka. Twórczość **Zygmunta Krasińskiego** porusza największe problemy epoki: sens rewolucji i walki jednostki ze światem (*Nie-Boska komedia*) oraz drogę człowieka do wolności (*Irydion*). Poważny wpływ na muzykę europejską wywarła twórczość największego polskiego kompozytora – **Fryderyka Chopina**. W swych utworach, doskonałych w formie, często nawiązywał do polskiej muzyki ludowej.

6. Pierwsze wydanie *Pana Tadeusza* – poematu Adama Mickiewicza – z 1834 r.

TO JEST WAŻNE

- Po upadku powstania listopadowego ponad 10 tys. żołnierzy i oficerów opuściło Królestwo Polskie i udało się na emigrację. Emigrację tę nazywamy Wielką Emigracją.
- Główne ugrupowania emigracji to Towarzystwo Demokratyczne Polskie, obóz Hotelu Lambert, Komitet Narodowy Polski, Gromady Ludu Polskiego.
- Na emigracji nastąpił rozkwit literatury i muzyki polskiej. Za granicą tworzyli Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid, Zygmunt Krasiński i Fryderyk Chopin.

PYTANIA I POLECENIA

1. Wymień przyczyny, które skłoniły Polaków do emigracji.
2. Oceń, który z programów miał największe szanse powodzenia.
3. Zapoznałeś się z programami ugrupowań emigracyjnych. Jakiej widzisz słabe i mocne strony w ich propozycjach?
4. Wyjaśnij, dlaczego emigrację po powstaniu listopadowym nazwano Wielką Emigracją.

SŁOWNICZEK

manifest – deklaracja programowa grupy ludzi lub pojedynczego twórcy o charakterze politycznym bądź literackim, ogłaszana w prasie lub w formie ulotki.

5. ZIEMIE POLSKIE PO UPADKU POWSTANIA LISTOPADOWEGO

Do czego dążyły ugrupowania emigracyjne? Wymień cel, który był najważniejszy dla emigracyjnych ugrupowań.

EMISARIUSZE – TAJNI WSPÓŁPRACOWNICY

Mimo represji, które spadły na ludność po upadku powstania listopadowego, ruch konspiracyjny szybko zaczął się odradzać. Konspiracja rozwijała się we wszystkich trzech zaborach, a najsilniej w **Wolnym Mieście Krakowie**. Po upadku powstania **Rzeczpospolita Krakowska** była jedynym elementem łączącym ziemie polskie z centralą emigracyjną w Paryżu.

Działalność konspiracyjna objęła przede wszystkim młodzież ze środowisk inteligenckich i szlacheckich, z którą współpracowali **emisariusze emigracyjni**. Ludzie ci zapewniali łączność emigracji z krajem, przewozili przez granicę, często z narażeniem życia, ulotki, książki, czasopisma i broszury. Informowały one Polaków o programach i planach ugrupowań emigracyjnych. Emisariusze byli także organizatorami stowarzyszeń konspiracyjnych, przygotowywali przyszłe powstanie. Takie cele realizował słynny emisariusz **Szymon Konarski**, aresztowany **w 1839 roku**. Wielokrotnie, w najróżniejszych przebraniach, przekraczał granice zaborów **Edward Dembowski**, wszędzie agitując i propagując hasła walki o wolność i niepodległość.

POWSTANIE KRAKOWSKIE

Plany nowego powstania najwcześniej skryształizowały się w zaborze pruskim. Termin powstania wyznaczono na luty 1846 roku, a przyszły Rząd Tymczasowy ujawnić miał się w Rzeczypospolitej Krakowskiej – jedynym wolnym od wojsk zaborczych mieście. Niestety, jeden z uczestników spisku poinformował szefa poznańskiej policji o planowanej akcji i przekazał nazwiska uczestników. Do Krakowa wprowadzono wojska austriackie. Mimo zdrady część spiskowców zdecydowała się uderzyć zgodnie z planem.

W nocy **z 20 na 21 lutego 1846 roku** niewielkie oddziały powstańców zaatakowały wojsko austriackie stacjonujące w Wolnym Mieście Krakowie. Po drobnych potyczkach Austriacy wycofali się z miasta. Miasto było wolne. 22 lutego przywódcy ogłosili powstanie Rządu Tymczasowego, który jeszcze tego samego dnia wydał manifest. Ogłoszono w nim wybuch powstania ogólnonarodowego i wezwano Polaków do walki. Aby zachęcić do udziału wszystkie grupy społeczne, obiecywano zniesienie przywilejów stanowych, pańszczyzny i czynszów. Chłopi mieli dostać ziemię na własność bez żadnych odszkodowań dla dziedziców. Miało to zachęcić chłopów do masowego poparcia powstania. Manifest, niestety, nie trafił do świadomości chłopów.

1. Jakub Szela (1787–1866), przywódca rabacji galicyjskiej, rysunek anonimowego artysty, II poł. XIX w.

RABACJA CHŁOPSKA I UPADEK POWSTANIA

Niezadowolenie chłopów wykorzystały władze austriackie, które przekonywały, że za ich trudną sytuację odpowiedzialna jest szlachta polska przeciwna jakimkolwiek zmianom. Chłopi łatwo ulegli austriackiej propagandzie i zaczęli z wrogością odnosić się do powstańców, wśród których wielu było posiadaczami ziemskimi. Wkrótce też bandy chłopów zaczęły plądrować, palić i zabijać mieszkańców dworów. Złapanych powstańców chłopi przekazywali władzom austriackim za pieniądze. Ten żywiołowy, pozbawiony jakiegokolwiek programu ruch chłopski nazwano **rabacją**. Najkrwawszy przebieg miała rabacja w okolicach Tarnowa i Nowego Sącza, gdzie na czele chłopów stał **Jakub Szela**.

24 lutego do Krakowa przybył **Edward Dembowski**. Jako sekretarz Rządu Tymczasowego wydawał rozporządzenia, by upowszechnić manifest i przeciągnąć chłopów na stronę powstania. Jego działanie było jednak spóźnione. Trzy dni później Dembowski zginął od austriackiej salwy oddanej w uczestników procesji, którą prowadził. Jego śmierć była faktycznym końcem dziewięciodniowego powstania. Głównym skutkiem upadku powstania była **likwidacja Rzeczypospolitej Krakowskiej**. Włączono ją do zaboru austriackiego.

2. Scena z rabacji w Galicji – 1846 r., obraz Jana Lewickiego, ok. 1850 r.

3. Scena śmierci Edwarda Dembowskiego od kul austriackich podczas procesji, ilustracja Józefa Bohdana Dziekońskiego, ok. 1850 r.

WIOSNA LUDÓW NA ZIEMIACH POLSKICH

Dwa lata po powstaniu krakowskim na ziemie polskie dotarły wieści o wybuchu Wiosny Ludów. Pod wpływem wydarzeń w Berlinie **w marcu 1848 roku** rewolucja wybuchła także w Wielkopolsce. Na czele ruchu rewolucyjnego stanął Komitet Narodowy, który

wystąpił do króla pruskiego z żądaniem szerokiej autonomii. Władze pruskie wyraziły zgodę, ponieważ chciały zapewnić sobie udział Polaków w planowanej wojnie z Rosją. Kilka tygodni później do Poznania przyjechał zwolniony z berlińskiego więzienia Ludwik Mierosławski i stanął na czele ochotników. Po kilku bitwach oddziały polskie rozpadły się, a Mierosławski trafił do niewoli. Jednocześnie rząd pruski cofnął wszystkie uprawnienia nadane wcześniej Polakom.

Marcowe wystąpienia **w Wiedniu w 1848 roku** wywołały żywy oddźwięk **w Galicji**. Polacy domagali się zgody władz na wprowadzenie języka polskiego do szkół i urzędów, równości wobec prawa, wolności prasy i zniesienia pańszczyzny. Największe zaniepokojenie władz cesarskich wzbudziło żądanie zniesienia pańszczyzny, tym bardziej, że zaangażowana w ruch rewolucyjnym szlachta przygotowała akt uwłaszczenia chłopów. Ubiegł ją gubernator Galicji hrabia Franciszek Stadion, który bez porozumienia z rzą-

dem w Wiedniu **w połowie kwietnia 1848 roku zniósł pańszczyznę**.

Było to zřejczne posunięcie, gdyż w ten sposób chłopci otrzymali to, czego zawsze pragnęli – ziemię. Po nadaniu ziemi chłopci nie mieli powodu, by poprzeć powstanie. W krótkim czasie więc władze austriackie stłumiły ruch narodowy w Galicji.

5. Powstańcy 1848 r. w więzieniu w Magdeburgu, obraz Pawła Gumińskiego, II poł. XIX w.

SŁOWNICZEK

emisariusz – tajny wysłannik polityczny.

Po powstaniu listopadowym nazywano tak wysłanników organizacji emigracyjnych.

rabacja – chłopskie wystąpienia antyszlacheckie i antypowstańcze w 1846 r. w czasie powstania krakowskiego.

6. Portret emisariusza Szymona Konarskiego autorstwa anonimowego malarza

TO JEST WAŻNE

- W 1846 r. w Krakowie wybuchło powstanie nazwane krakowskim, którego głównym skutkiem była likwidacja Rzeczypospolitej Krakowskiej.
- W trakcie powstania krakowskiego doszło do antyszlacheckich wystąpień chłopskich. Ruch ten nazywano rabacją. Jej przywódcą był Jakub Szela.
- Wiosna Ludów na ziemiach polskich objęła Wielkopolskę i Galicję.
- Pozytywnym skutkiem powstania w Galicji było zniesienie pańszczyzny w 1848 r.

PYTANIA I POLECENIA

1. Wymień przejawy działalności Polaków w kraju i za granicą świadczące o ciągłym dążeniu do odzyskania niepodległości. Jaką rolę w tej sprawie odegrali emisariusze?
2. Jaką rolę w czasie powstania krakowskiego odegrali :
 - a) Edward Dembowski,
 - b) Jakub Szela?
3. Wyjaśnij wpływ wystąpień rewolucyjnych w Europie w 1848 roku na nastroje na ziemiach polskich.
4. Porównaj przebieg i skutki wydarzeń z lat 1846–1848. Gdybyś żył/żyła w tamtych czasach, w które z nich byś się zaangażował/zaangażowała i dlaczego?